

І. В. БОНДАР

Ірина Вадимівна Бондар, кандидат юридичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ПРО ВИСЕЛЕННЯ БОРЖНИКА

Конституцією України закріплено принцип обов'язковості судових рішень. Вони є обов'язковими для виконання на території України всіма фізичними і юридичними особами, яких ці рішення стосуються. Проте в нашій державі тривалий час актуальною залишається проблема невиконання судових рішень.

Основною проблемою, на думку І. В. Жукевича, є довіра до судової системи, її справедливості з боку громадянина, який набув статусу боржника у виконавчому провадженні. Проте якщо громадяни не довіряють судам, рішення судів є несправедливими, то й, відповідно, йде пошук різних шляхів невиконання такого рішення¹.

Примусове виконання судових рішень і рішень інших органів покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених Законом України «Про виконавче провадження»² випадках на приватних виконавців. Запровадження інституту приватних виконавців певною мірою має оптимізувати процес виконання судових рішень.

Важливі кроки в напрямі вивчення проблем виконавчого провадження зроблено у працях таких представників вітчизняної науки: Ю. В. Білоусова, М. В. Вінциславської, Р. В. Ігоніна, Р. О. Ляшенка, Н. А. Сергієнко, С. Я. Фурси, Є. І. Фурси, С. В. Щербак та інших юристів-дослідників. Однак слід звернути увагу, що незважаючи на велике значення виконання рішень саме немайнового характеру, в тому числі виселення боржника, ці категорії рішень не піддавались окремому, самостійному дослідженню. У практичній діяльності залишаються невирішеними багато питань як матеріального, так і процесуального характеру.

Метою наукової статті є теоретико-практичний аналіз процедури примусового виселення в аспекті примусового входження до приміщення, з якого відбувається примусове виселення.

При виконанні рішення про виселення боржника застосовується ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження». Дана стаття встановлює строки виконання рішень даної категорії, визначає обов'язкових суб'єктів виконавчого провадження та порядок виконання.

Примусове виконання даної категорії рішень покладається на органи державної виконавчої служби, тобто на державних виконавців. Що стосується приватних виконавців, то п. 7 ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює заборону щодо здійснення приватним виконавцем примусового виконання рішень про виселення та вселення фізичних осіб.

Примусове виконання рішення про виселення розпочинається на підставі виконавчого документа. Виконання рішення про виселення боржника належить до групи рішень немайнового характеру, а саме рішень, які зобов'язують боржника вчинити певні дії або утриматися від вчинення певних дій. Тому, відповідно до ч. 6 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» при виконанні рішень немайнового характеру виконавець у постанові про відкриття виконавчого провадження зазначає про необхідність виконання боржником рішення протягом 10 робочих днів. Тобто, за новим законодавством строк для добровільного виконання рішення боржником визначений законом, і виконавцеві не надаються повноваження щодо його коригування. Строки у виконавчому провадженні встановлюються виконавцем тільки у випадку, якщо вони не визначені законом.

Виконання рішення, яке зобов'язує боржника вчинити певні дії, здійснюється виконавцем за місцем вчинення таких дій. Державний виконавець наступного робочого дня після закінчення строку, наданого для самостійного виконання рішення, перевіряє виконання боржником рішення про виселення. У разі невиконання боржником рішення про його виселення самостійно державний виконавець виконує його примусово.

Для примусового виконання рішення державний виконавець призначає день і час примусового виселення, про що письмово інформує боржника. Боржник вважається повідомленим про його примусове виселення, якщо повідомлення надіслано йому за адресою, за якою має здійснюватися виселення, чи іншою адресою, достовірно встановленою державним виконавцем.

Під час здійснення примусового виселення обов'язково мають бути присутні поняті та працівники поліції. Присутність же боржника, тобто особи, яка виселяється, не є обов'язковою. Відсутність боржника, належним чином повідомленого про день і час примусового виселення, під час виконання рішення про виселення боржника не є перешкодою для його виселення.

Постає питання, чи має державний виконавець право на примусове входження до приміщення, з якого відбувається примусове виселення боржника?

Недоторканність житла гарантується ст. 30 Конституції України, відповідно до якої не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше, як за вмотивованим рішенням суду.

У свою чергу, ч. 1 ст. 376 ЦПК визначено, що питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника – фізичної особи або особи, у якій знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, або дитини, щодо якої є виконавчий документ про її відібрання, при виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) вирішується судом за місцезнаходженням житла чи іншого володіння особи або судом, який ухвалив рішення за поданням державного виконавця, приватного виконавця. Але у зазначеній статті йдеться про необхідність проникнення до житла для вилучення майна боржника, що там знаходиться.

Коли ж ставиться питання про виконання рішення про виселення боржника, то застосовується Закон України «Про виконавче провадження». Так, ч. 3 ст. 18 встановлює права виконавця під час здійснення виконавчого провадження. А п. 4 встановлює, що за наявності вмотивованого рішення суду про примусове проникнення до житла чи іншого володіння фізичної особи виконавець має право безперешкодно входити на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень боржника – фізичної особи, особи, в якій перебуває майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, проводити в них огляд, у разі потреби примусово відкривати їх в установленому порядку із залученням працівників поліції, опечатувати такі приміщення, арештовувати, опечатувати та вилучати належне боржникові майно, яке там перебуває та на яке згідно із законом можливо звернути стягнення. Подібне положення містилося і в попередньому Законі (п. 15 ч. 3 ст. 11).

Далі законодавець зазначає, що примусове проникнення на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень у зв'язку з примусовим виконанням рішення суду про виселення боржника та вселення стягувача і рішення про усунення перешкод у користуванні приміщенням (житлом) здійснюється виключно на підставі такого рішення суду. Це положення закону є новелою у законодавстві, і саме регулює дії виконавця під час виконання рішень про виселення та вселення. На нашу думку, вищезазначене положення встановлює виняток із загального правила. Тобто, при виконанні рішення про виселення (або про вселення) для проникнення до приміщення, що зазначене у рішенні суду, виконавцеві не потрібно звертатися до суду з поданням про вирішення питання про примусове проникнення до житла, для виконання рішення про виселення достатньо самого рішення суду про виселення боржника.

У свою чергу, ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження» зазначає, що у разі невиконання боржником рішення про його виселення самостійно державний виконавець виконує його примусово. Тобто, законодавцем прямо передбачено дії виконавця у випадку невиконання боржником рішення суду у добровільному порядку і не встановлено вимогу звернення до суду для вирішення питання про примусове проникнення до житла. Таке саме положення містилося і попередньому Законі.

Для підтвердження даного твердження наведемо приклад із судової практики – ухвалу Житомирського районного суду Житомирської області у справі № 278/3606/14-ц³. За матеріалами справи відділ ДВС звернувся до Житомирського районного суду з поданням щодо вирішення питання про примусове проникнення до житла, а саме квартири АДРЕСА_1. Своє подання відділ ДВС обґрунтовує тим, що з метою виконання виконавчого листа №278/3606/14-ц від 11 грудня 2014 р., виданого Житомирським районним судом про виселення ОСОБА_1 з вищевказаної квартири, державним виконавцем цього відділу було здійснено виїзд за місцем проживання боржника, де встановлено, що виселення ОСОБА_1 є неможливим, оскільки двері до наведеної квартири зачинені. Суд відмовив у задоволенні подання відділу державної виконавчої служби Житомирського районного управління юстиції про вирішення питання про примусове проникнення до квартири АДРЕСА_1, обґрунтувавши відмову тим, що державний виконавець відділу ДВС на підставі вищевказаного виконавчого листа має право на примусове входження до квартири АДРЕСА_1 без окремої ухвали суду.

Разом із тим судова практика свідчить про непоодинокі звернення державних виконавців до суду з відповідними поданнями. Як приклад, можна навести Ухвалу Южного міського суду Одеської області від 19 січня 2017 р. № 519/244/13-ц⁴. Судом встановлено, що у Южненському міському відділі державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції в Одеській області знаходиться виконавче провадження ВП № 40985452 з примусового виконання виконавчого листа № 519/244/13-ц, виданого 20 листопада 2013 р. Южним міським судом Одеської області про виселення ОСОБА_2 з житлового приміщення квартири АДРЕСА_2 без надання іншого житлового приміщення. З наявних у справі матеріалів вбачається, що дії боржника призводять до тривалого невиконання рішення суду про виселення, що тягне за собою порушення строків виконання, а також порушує вимоги чинного законодавства щодо обов'язковості судових рішень.

Окрім цього, боржнику відомо про відкриття виконавчого провадження, він добровільно відмовився виконувати рішення суду, тому єдиним можливим засобом виконання судового рішення є примусове проникнення до житла боржника.

За таких обставин суд дійшов висновку, що подання заступника начальника Южненського міського відділу державної виконавчої служби ОСОБА_1 в порядку ст. 376 ЦПК України про проникнення до житла боржника є обґрунтованим та підлягає задоволенню з вищевикладених підстав.

Отже, можна сказати про неоднакову судову практику з цього питання та неоднакове тлумачення норм законодавства. Звернення ж виконавців до суду з поданням про надання дозволу на примусове входження до житла можна пояснити необхідністю (зважаючи на різні ситуаційні обставини, що можуть виникнути під час примусового виконання рішення даної категорії справ) отримати додаткові законні підстави для входження до житла при виконанні рішення про виселення. Але такі звернення є безпідставними, оскільки ст. 376 ЦПК не передбачено надання дозволу судом на примусове проникнення до житла при виконанні рішення суду про виселення із житлового приміщення.

Вважаємо, що з метою ефективного виконання рішення про виселення боржника необхідно внести відповідні зміни у чинне законодавство.

Враховуючи вищезазначене, пропонується доповнити абз. 2 ч. 2 ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження» таким реченням: «Під час примусового виселення державний виконавець має право на примусове входження у приміщення, зазначене у виконавчому документі».

¹ Жукевич І. В. Проблеми невиконання рішень судів в Україні / І. В. Жукевич // Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів: зб. наук. праць за результатами Четвертої міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2014. – С. 61–65.

² Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 р. // Голос України. – 2016. – № 122–123.

³ Ухвала Житомирського районного суду Житомирської області від 13 лютого 2015 р. № 278/3606/14-ц : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42688394>

⁴ Ухвала Южного міського суду Одеської області від 19 січня 2017 р. № 519/244/13-ц : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64217208>

Резюме

Бондар І. В. Примусове виконання рішення про виселення боржника.

У статті висвітлюються теоретичні та практичні аспекти примусового виконання рішень суду про виселення боржника. Стаття містить аналіз судової практики щодо вирішення питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння фізичної особи у справах про виселення. Розглядається питання звернення державних виконавців до суду з поданням про надання дозволу на примусове входження до житла. На підставі дослідження автором робляться теоретичні та практичні висновки.

Ключові слова: виселення боржника, виконання рішення про виселення боржника, виконавчий процес, примусове входження до приміщення.

Резюме

Бондарь И. В. Принудительное исполнение решений о выселении должника.

В статье раскрываются теоретические и практические аспекты принудительного исполнения решения суда о выселении должника. Статья содержит анализ судебной практики по решению вопроса о принудительном проникновении в жилье или другое владение физического лица по делам о выселении. Рассматривается вопрос обращения государственных исполнителей в суд для получения разрешения на принудительное вхождение в жилище. На основании исследования автором предлагаются теоретические и практические выводы.

Ключевые слова: выселение должника, исполнения решения суда, исполнение решения о выселении должника, исполнительный процесс, принудительное вхождение в помещение.

Summary

Bondar I. Forced execution of judgement of eviction of the debtor.

The article covers theoretical and practical aspects of execution of judgments of eviction of the debtor. The article includes analysis of jurisprudence on the question of forced entry into a living accommodation or other property of an individual in cases of eviction. The question of state executor appeal to the court with a request for permission to forced entry living accommodation are analyzed. According to the research done theoretical and practical conclusions.

Key words: eviction from a living accommodation, release the premises, execution of judgments, execution of judgments of eviction of the debtor, executive process, forced entry living accommodation.

УДК: 347.961

М. В. БОНДАРЄВА

Марія Володимирівна Бондарєва, кандидат юридичних наук, доцент, доцент юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НОТАРІАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ МАЙНА СПАДКОВИМ

Спадкування як специфічне правовідношення знаходиться у сфері публічних інтересів, а відтак забезпечується охоронними діями відповідних уповноважених державою суб'єктів. До компетенції нотаріату віднесено оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб, вчинення інших нотаріальних проваджень, спрямованих на забезпечення нормального ходу спадкового процесу, державна реєстрація успадкованих речових прав. Органи нотаріату окрім спадкових нотаріальних проваджень, таких як видача свідоцтва про